

[1]

Гумор у них подекуди брутальний, а самі вони — ще ті хулігани. Їхні роботи часто шокують, як, скажімо, знаменита «Ера милосердя» з міліціонерами, котрі цілються посеред березового гаю. Утім, цей стьоб не надуманий, а цілком живий і точно націлений. Вони сміються над реальними й дуже живучими штампами свідомості — штампами, що побутують і в нас — щодо самих себе, й на Заході — щодо нас. І хоча з приводу «серйозності» своєї творчості вони переважно віджартовуються, втім, у глибині мислення й змістовій багатшаровості їхніх роботам не відмовиш.

{Сині носи}

«Ми — серйозні веселуни»

[2]

В'ячеслав Мізін та Олександр Шабуров називають свою технологію «тяп-ляп-арт», протиставляють її хай-теку та вважають своїм ноу-хау, а один зі своїх основних жанрів називають «відео на коліні». Саме таке відео вони представляли й на виставці «21 Росія» в PinchukArtCentre — зображення, спроектовані на дно звичайнісіньких картонних коробок. Там маленькі чоловічки кумедно бігали, долали ефемерні перешкоди та жили своїм «маленьким», але дуже активним у всіх сенсах життям. Окрім них — тільки Ленін, який не лежить тихо в мавзолеї, а неспокійно крутиться... Власне, ці коробки були єдиними експонатами, біля яких відвідувачі в буквальному розумінні хапалися за животи.

«Носи» сміються — не завжди по-доброму, але дуже запально. Та й у житті Мізін і Шабуров фонтанують дотепами. А ще вони дуже добре розуміють, що й для чого роблять, хоча й полюбляють виступати на публіці в ролі інтелектуальних блазнів. Ну, це для тих, хто хоче їх такими бачити.

[1]. Група «Сині носи»
NATO, WELCOME!
Кольорова фотографія

[2]. Група «Сині носи»
В. Мізін, А. Шабуров
Кольорова фотографія

PinchukArtCentre © 2008. Фото: Сергій Іллін

[3]

— *Якось ви сказали, що великим у Росії сьогодні можна стати лише під маскою «маленької людини». Ваш проєкт «Маленькі чоловічки» покликаний підтвердити саме цю думку?*

Олександр Шабуров: Річ у тім, що ми займаємося мистецтвом, центром якого є все-таки мистецтво західне, міжнародне. І тому нам здається, що єдиним способом бути помітним на загальному тлі, якщо ти походиш з якоїсь автентичної провінції, є саме можливість описувати життя маленької провінційної людини.

В'ячеслав Мізін: Сучасне мистецтво з'явилося відносно недавно, і воно складне для сприйняття. Аби тебе

сприймали, ти маєш бути зрозумілим і піонером, і пенсіонером. Тобто треба бути такою самою «маленькою людиною», як і ті, хто тебе оточує.

О.Ш.: Дехто, щоправда, вважає, що, чим мистецтво менш зрозуміле, тим краще.

В.М.: Це інша концепція, якої ми не дотримуємося. Можна, звичайно, «втوخувати» багатим лохам якусь малозрозумілу блискучу маячню, і такого «мистецтва» також повно.

— *В Україні доводиться чути про недостатній попит на сучасне мистецтво, експерти скаржаться на нерозвинену інфраструктуру, малу*

кількість галерей, які представляли б актуальне мистецтво. У Росії ж лише за останній рік відкрилися два величезні центри актуального мистецтва. Хіба це не свідчення розквіту актуального мистецтва та слеску інтересу до нього?

О.Ш.: Ми зовсім нещодавно побували в Китаї. У Москві, в Центрі сучасного мистецтва «Винзавод», — вісім

[3]. Група «Сині носи»
Ера милосердя. 2004
Кольорова фотографія. 75x100
Фотографія привернула увагу громадськості після заборони на участь роботи в паризькій виставці соц-арту в жовтні 2007 року: тодішній міністр культури Російської Федерації Олександр Соколов назвав роботу «порнографією» і «ганьбою Росії»

[4]

[4]. Група «Сині носи»
Че Гевара, 30 років потому
Кольорове фото

галерей, у Челсі — близько ста, а на 789-му колишньому військовому заводі в Пекіні їх триста, тому, як бачите, порівняння ступеню «розквіту» тут доволі умовні.

В.М.: Ви підійдіть до будь-якої людини в центрі Москви й запитайте, що таке Большой театр. І кожен Вам сяк-так пояснить. А запитайте, що таке галерея актуального мистецтва, — у відповідь люди просто низуватимуть плечима.

О.Ш.: Актуальне мистецтво — це таке шпигунське мистецтво, мистецтво прозахідної інтелігенції, мистецтво для самих себе. Тому загальнонародною любов'ю воно поки що користуватися не може.

— Воно космополітичне, аполітичне? Чи навпаки, нагто соціально орієнтоване?

О.Ш.: Безумовно, космополітичне. Ось була Перебудова, коли ми всі раптом зрозуміли, що у нас тут повний відстій, а «там», у великому капіта-

лістичному світі, — ого-го! І ми всіма силами прагнули йому сподобатися: «Дорогий Захід, ми ж свої! Ми поділяємо твої цінності! Полюби нас!» СРСР розвалився, ми стали «західними» (до речі, особливо відчутно це було в Україні). А потім раптом з'ясувалося, що нікому в Європі ми, за великим рахунком, не потрібні. А європейським художником бути і взагалі не вигідно, бо там своїх європейських художників багато. Тому, хочеш чи не хочеш, а тобі треба бути зрозумілим і в себе дома на кухні, а не лише якимось міжнародним кураторам на Венеційській бієнале.

В.М.: Я родом із Новосибірська, а Саша — зі Свердловська. Коли нас запитують, чи багато у нас там сучасних художників, я відповідаю: та всього троє — я та два ведмеді.

— Утім, у вашій творчості таки є національний колорит, нехай і пародійований.

О.Ш.: То це ж і добре. Потрібно ж бути самобутнім: не етнографічним, але таким, що відрізняє тебе від інших. Національним актуальне мистецтво бути не може, бо воно інтернаціональне за визначенням. До речі, виставка «21 Росія» в цьому сенсі революційна. Коли я приїжджав до Києва років 10—15 тому, тут

діяв Центр сучасного мистецтва Сороса під керівництвом Єжи Онуха. Ти туди приходиш, кажеш: «Добрий день!», — а дівця на вході: «Ми російської не розуміємо! У нас інструкція від Сороса культивувати лише національне сучасне мистецтво або ж європейське». Я кажу: «Як це так?» А вона: «Говоріть або українською, або англійською». Ми кажемо: «Ну, добре, давайте англійською». А вона: «Ну то добре, давайте вже російською». Тоді був такий період активного дистанціювання, коли посилено творилася окрема ідентичність. І тут, в Україні, проводилися виставки здебільшого українських художників, хоча сам поділ від початку неправильний, адже ті, хто сьогодні вважається російськими художниками актуального мистецтва, часто походять саме з України. Олег Кулик народився в Києві, Борис Михайлов і Сергій Братков — у Харкові, Ілля Кабаков — у Дніпропетровську, ось і ми зі Славою (серйозно. — Г.К.) — також у Києві... І які ми після цього художники — російські чи українські? Усі ми — люди радянського покоління, носії того менталітету й тих цінностей. У Центрі Пінчука також до останнього часу проводилися виставки українських та світових художників. Нинішня — перша, коли за останні два десятиліття добралися до так званих «російських» художників.

— Ви, здається, частіше виставляєтеся за кордоном, ніж у себе вдома.

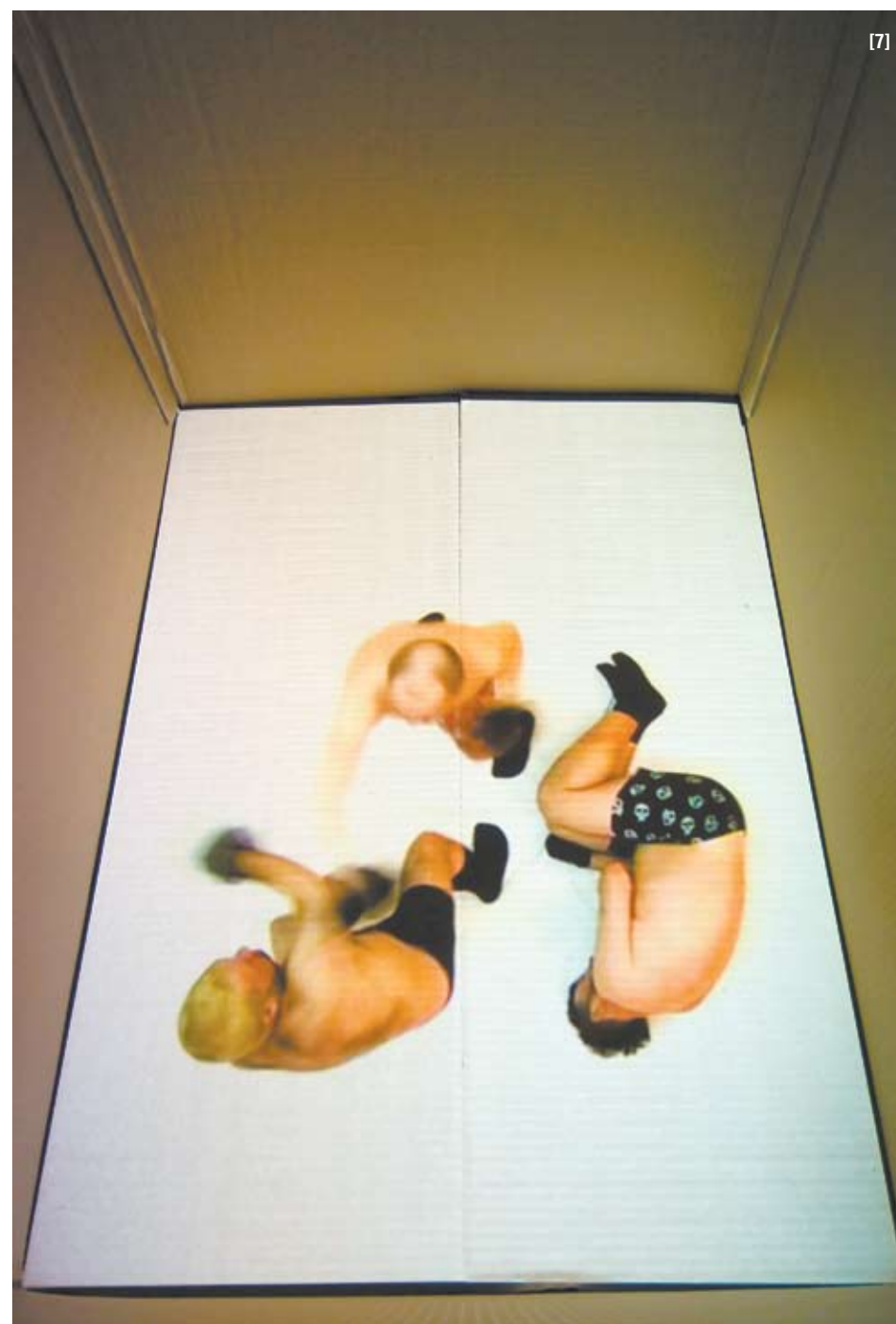
О.Ш.: Актуальне мистецтво — мистецтво експортне. Це лише в останні роки й тут з'явилися поціновувачі, такі як Пінчук. В Україні людей, котрі колекціонують та підтримують актуальне мистецтво, осіб десять, та ще в Росії осіб десять. А за кордоном нас марудять одними й тими самими запитаннями: як вам удалося подолати перепону путінської цензури? Вас відразу кидають у ГУЛаг після повернення на батьківщину чи ні? Там люди апелюють до реальності 50-річної давнини, і від цього нікуди не подінешся. Ми приблизно так само стереотипно сприймаємо, скажімо, Китай чи Америку. Своє власне життя ми все-таки знаємо за безпосереднім сприйняттям, а чуже — за давніми ідеологічними кліше. Розуміючи це, ти, хочеш чи

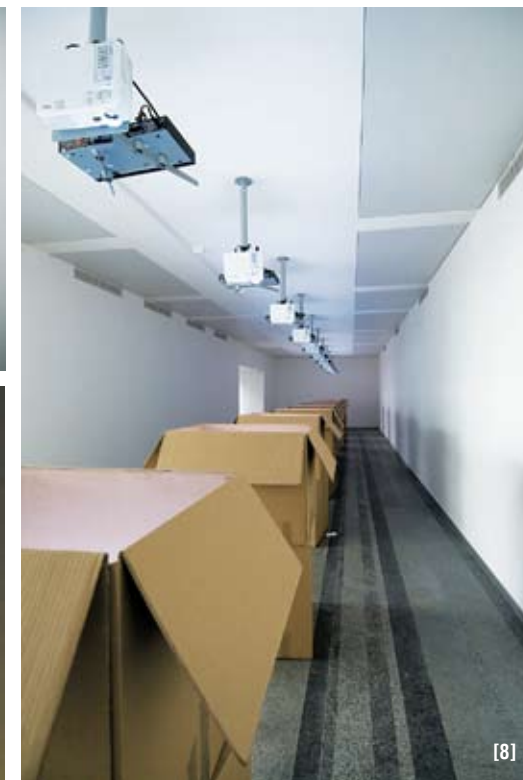
[5]

[6]

[7]

[8]

[5-8]. 21 РОСІЯ
Група «Сині носи»
Із циклу «Маленькі чоловічки». 2004–2005
PinchukArtCentre

[5-6] Фото: Марія Вергелес
[7-8] © 2008. Фото: Сергій Іллін

не хочеш, починаєш із цими кліше працювати: сприймають тебе як якогось російського п'яницю в шапці-вуханці — ти їм це підносиш, але доведене до абсурду. Хочете їсти цю бридню — прошу дуже!

— А на Заході всі розуміють, що це — гротеск?

О.Ш.: Різні люди бувають: хтось сприймає як гротеск, а хтось каже: ну ось, я ж казав.

— А як же теза про те, що художник завжди поза політикою?

О.Ш.: Актуальне мистецтво є провідником актуальних соціальних ідей. Річ у тім, що політика чи медіа значно цікавіші, ніж власне мистецтво. Ми, художники, хочемо бути не менш актуальними, ніж ці пласти життя. Тому до своєї творчості включаємо і якісь політичні реалії.

В.М.: Політика — така сама частина життя, як і, скажімо, побут. Це один із рівноцінних шарів життя, який не можна пропустити повз увагу, але й не більше за це.

— Але це те, до чого сьогодні прикута дуже велика увага.

О.Ш.: У нас є не дуже відома серія робіт під назвою «Маски-шоу». Звичайні люди сидять на дивані перед телевизором. Тільки у них замість голів — маски популярних медіа-персонажів, яких щодня показують по телевизору. Там є і Гаррі Потер, і Путін, і Бін Ладен, і Міккі Маус, і пиво Хайнекен. Робили також велику виставку під назвою «Політична історія очима обивателя», на якій були представлені й українські політичні персонажі — Ющенко, Тимошенко, Янукович.

В.М.: Цим ми хочемо сказати, що не робимо різниці між медіа- та політичними персонажами й, скажімо, персонажами мультфільмів. Це все один

і той самий ряд медіа-персонажів.

О.Ш.: У сучасному інформаційному суспільстві національні відмінності розмиваються — і тут, і там обиватель сидить перед телевизором і п'є пиво, і в нього голова цим пивом і Бін Ладеном однаково заповнена — що в Україні, що в Росії, що в Німеччині.

В.М.: Інша річ, що зазирнувши в ці голови, ми, крім пива та медійних персонажів, більше нічого й не побачимо — мізків там уже не лишилося. Тобто ми, власне, за певну санітарію, гігієну розуму.

— А не вийде так, що ваш заклик до гігієни не досягне агресата, а лише окремого «кола обмежених людей», тобто таких самих «санітарів лісу», як і ви самі?

О.Ш.: Це важливо й для нас самих — вибудувати певну гумористичну дистанцію з інформаційним мотлохом. Ми в такий спосіб очищуємо і власні голови від цього потьмарення. Якщо

у глядача така гумористична дистанція також виникне, то це вже добре.

В.М.: Якщо хоч у однієї людини — це вже підтвердження того, що ми не даремно працювали.

— Але месіанством ви не страждаєте в жодних формах?

О.Ш.: Ні-ні. Ну, хіба що трішечки. Просто ми не займаємося моралізаторством звідкись ізгори: мовляв, ми інтелігенція, еліта, а ви — бидло, мистецтва не розумієте, то вчіться. Ми все так — жартами-пересмішками.

— У котрійсь зі своїх фоторобіт ви стоїте в трусах на Красній площі, тим самим кажучи, що всі ми в якийсь момент можемо опинитися «в самих трусах» зі своїм багатим культурним та історичним спадком. У контексті розгортання фінансової кризи у вас немає відчуття, що ви виявилися провидцями?

О.Ш.: Ось зовсім нещодавно РЕН-ТВ у нас запитує: а які роботи у вас присвячені кризі? А ми кажемо, та в нас усі роботи присвячені кризі! Ми в кожній роботі намагаємося показати, що всі живуть якимись ілюзіями, а не справжнім життям. Ми чомусь думаємо, що ось у нас тут болото, маму-тата ми не любимо, а колись у нас усе буде добре, і ми всі станемо мільйонерами. А ми показуємо, що ось воно, наше теперішнє, і ми такі, як є, — веселі жебраки.

— Ви часто буваєте персонажами власних робіт, і виходить це у вас дуже талановито. У зв'язку з цим ким себе більше вважаєте — лицедіями чи художниками?

В.М.: А яка тут різниця?

О.Ш.: У сучасному актуальному мистецтві є багато художників, які взагалі нічого не вчилися. Для них не важливо, які засоби виразності застосовуються: образотворчі чи не образотворчі. Ми зі Славою — художники, ми отримали художню освіту, але для нас, власне кажучи, теж не так уже й важливо, які засоби виразності ми застосовуємо. Все актуальне мистецтво відштовхується від того, що традиційні форми впливу

на глядача вже не мають колишньої сили, стали звичними, а тому беруться інструменти впливу з якихось суміжних видів мистецтва або й узагалі не з мистецтва. Важливо не вибудувати якихось логічних обмежень і самому себе в них не заганяти.

В.М.: Є ідея і є художник, ось і все.

— Заведено вважати, що традиційне мистецтво апелює більшою мірою до мистецької цінності роботи в розумінні форми, а також до вічних цінностей — у розумінні змісту, тогі як актуальне мистецтво зосереджене на концепції, а художня цінність — на другому плані. Це так?

О.Ш.: Ось усі кажуть: «сучасне мистецтво», — хоча ніхто до пуття й не розуміє, що воно таке. А це умовний термін, який лише передбачає види й техніки, що з'явилися в ХХ столітті: фото-відео-акції-інсталяції. І все. Років із двадцять тому, коли актуальне мистецтво зароджувалося, було так: робиш перформанс — ти вже сучасний художник, банально вмійш малювати — ти не з нашого кола. Так і про Дубоссарського з Виноградим казали: мовляв, гарні хлопці, але не тим займаються — картини пишуть. Згодом стало очевидно, що перформанс теж можна робити бездумно, і 99% перформансів — такий самий мотлох, як і 99% пейзажів, а жодної сутнісної різниці між традиційними та сучасними формами не існує. Тепер усе вирівнялося й перемішалось: ті, хто не вмів малювати, зрозуміли, що такі треба чогось учитися, а ті, хто вмів, розучилися.

— Ви веселитесь, і вже досить довго. Це єдина форма вашої реакції на докотишну дійсність?

О.Ш.: Ми похмурі серйозні веселуни (сміються.— Г.К.). Нам часто доводиться піддаштовуватися під різні аудиторії. Доводилося багато викладати, в тому числі за кордоном. Одного разу приїхали в якийсь інститут у Франції. Перша зустріч зі студентами, проводимо майстер-клас, показуємо відео. Слава говорить: «Ми будемо робити відео-комікси, тобто такі собі відео-жарти». І тут частина залу просто встає і виходить. Викладач нам каже: «Ви що, з глузду

[11-12]. Група «Сині носи»
Із серії «На дні»

з'їхали, їм такого не можна говорити — вони прийшли сюди займатися чимось серйозним». І я тут-таки їм серйозно кажу: «За цим стоїть уся російська література, російська філософія і т. д.». І вони тоді сказали: «А, ну тоді нехай буде».

— Чи бували ситуації, пов'язані з вашими творами, коли вам було справді не до сміху?

О.Ш.: Ну який тут сміх: Україна краде російський газ!

— Ви на цю тему ще нічого не накретивили?

В.М.: Про газ іще не встигли. А ось є у нас робота: на доларовій купюрі американський президент руку за милостинею простягає...

— Насправді політика сьогодні — гражлива тема. Наскільки мені відомо, організатори виставки навіть побоювалися політичних «провокацій». Вас не попереджували?

В.М.: Сьогодні нас запрошували на ранкову телепрограму, і перше запитання було: «Розкажіть, чому у вас міліціонери цілуються? Це на тязь, що Росія — поліцейська держава?» Ми кажемо: «Та ні, у нас — міліцейська».

— Яке у вас враження від свого приїзду в Україну?

В.М.: А воно у нас не змінюється — ми тут часто буваємо. Тому ставлення до України в нас таке саме, як було вперше — в 1979 році. Ну, хіба що друзів побільшало.

Спілкувалася
Галина Ключковська

Р.С. Уже після розмови мене наздогнав Олександр Шабуров: «Ви, сподіваюся, не сприйняли всерйоз те, що я сказав про Україну і газ? Я ж пожартував!» Ну от, а ви кажете: політика...

[9]. Група «Сині носи»
Кольорова фотографія

[10]. Група «Сині носи»
Sex_suprematism